

Stasys Šilingas. Fotoreprodukcija iš RKIC archyvo

Lietuvos
valstybės,
tautinės
kultūros
kūrėjas,

organizatorius

STASYS
ŠILINGAS

MORTA BAUŽIENĖ

Pirmieji du XX a. dešimtmečiai Lietuvai suteikė didžiules galimybes, kuriomis buvo meistriškai pasinaudota. Karo, revoliucijos ir surištės metais sugebėta ne tik paskelbti Lietuvos nepriklausomybę, bet ir pasiekti jos pripažinimo.

Dauguma to laikotarpio aktyviausių lietuvių tautinio susipratimo žadintojų buvo baigę carinės Rusijos, kurios priespaudą ilgus metus kentė Lietuva, aukštąsias mokyklas. Savo visuomeninę veiklą jie pradėdavo dar studijų laikais. Stebina šių žmonių universalumas. Jie buvo gydytojai, inžinieriai, teisininkai, kunigai, tačiau plačiai garsėjo ir muzikos, dailės, literatūros srityse.

Tarp tokių buvo ir vienas žymiausių XX a. I pusės Lietuvos politinių veikėjų, krašto apsaugos ir administracijos organizatorius Stasys Šilingas (1885–1962). Gimęs ir augęs Vilniaus baronų šeimoje, jis nuėjo kūrybingą, kontrastų kupiną gyvenimo kelią, kurio pabaiga glaudžiai susijusi ir su Žemaitija.

Lietuvos nepriklausomybės išvakarėse S. Šilingas jau buvo žinomas politikas, visuomenininkas, kariuomenės ir meno draugijų organizatorius. Pirmojo pasaulinio karo metais, kai už Lietuvos nepriklausomybę buvo kovojama diplomatinėmis priemonėmis, S. Šilingas buvo iniciatyvus ir įtakingas įvairių politinių jėgų vienytojas, ugningas oratorius. Vėlesniais metais jis tapo valdininku, patyrė Sibiro tremtį.

Dėl aktyvios kultūrinės veiklos jis kartais buvo vadinamas „dau-

giau tautiniu kultūrininku, negu politiku“ [1]. Būdamas laisvėje, S. Šilingas visą laiką domėjosi kultūra ir menu, prisidėjo prie jo plėtos, buvo sukaukęs daugiau negu 100 dailės kūrinių kolekciją. Itin svarbus jo indėlis steigiant Lietuvos kultūros organizacijas.

S. Šilingo veikla buvo tokia plačiašakė, kad duomenų apie ją galime rasti daugelyje lietuviškų enciklopedijų, net sovietiniais metais išleistosiose jam skirta nemažai vietos. Šioje publikacijoje trumpai apžvelgsime S. Šilingo gyvenimą iki Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo, jo darbą kultūros, spaudos srityse bei kuriant kultūrai svarbias visuomenines organizacijas.

S. Šilingas gimė 1885 m. lapkričio 23 d. Vilniuje, mokėsi šiame mieste veikusioje I-ojoje berniukų gimnazijoje. Baigęs ją, 1905 m. išvyko studijuoti į Maskvos universiteto Teisės fakultetą (baigė 1912 m.). Maskvoje įsitraukė į visuomeninę veiklą – tapo aktyviu Lietuvių dailės ir Lietuvių mokslo draugijų nariu. Dalyvavo jis ir Rusijoje besimokančių lietuvių studentų visuomeninėje veikloje. Tuo metu Peterburgo ir Maskvos universitetų studentai lietuviai turėjo savo draugijas, kurios tarpusavyje bendradavo. S. Šilingas 1908–1912 m. buvo Maskvos universiteto lietuvių studentų draugijos pirmininkas.

Baigęs universitetą, S. Šilingas grįžo į Vilnių, dirbo Lietuvių kredito bendrovės valdyboje, o prieš Pirmąjį pasaulinį karą – Vilniaus žemės banke. Tuo metu Vilniuje jis jau buvo žinomas lietuvių veikėjas, rūpinosi meno žmonių ir besimokančios jaunuomenės, kurią, reikalui esant, iš savo asmeninių lėšų remdavo, problemomis.

Karo metus S. Šilingas praleido Rusijoje. Čia jis plėtojo veiklą, kuria siekta atkurti Lietuvos valstybingumą. Jis įsteigė nemažai organizacijų, draugijų, kurių veikloje ir pats dalyvavo, leido laikraščius. 1918 m. Lietuvą paskelbus nepriklausoma valstybe, S. Šilingas grįžo į Vilnių, buvo kooptuotas į Lietuvos valstybės Tarybą (toliau – LVT), 1919–1920 m. šiai Tarybai vadovavo. Nuo 1920 m. gyveno Kaune, vertėsi advokato praktika. Užaugino 9 dukras.

S. Šilingas – 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo dalyvis. Nuo 1926 m. perversmo dvi kadencijas (daugiau negu 4 metus) buvo Lietuvos teisingumo ministras. 1941 m. birželio mėnesį su žmona ir viena dukra atostogavo savo ūkyje prie Ilguvos (Šakių r.). Ilguvoje atostogavusieji Šilingų šeimos nariai birželio 14 d. buvo suimti ir ištremti į Sibirą. S. Šilingą atskyrė nuo šeimos, jam sudarė bylą, nuteisė mirties bausme, tačiau nuosprendis jam nebuvo įvykdytas. Golgota S. Šilingui tęsėsi 20 metų. 1954 m. jis buvo grįžęs į Kauną, laisvėje išbuvo 22 dienas, po to – vėl tremtis.

Mirė Stasys Šilingas 1962 m. lapkričio 11 d. Kelmėje (čia jis 1961 m., grįžęs iš tremties, buvo apsigyvenęs pas žmonos seserį Feliciją Bytautaitę). 1999 m. rugpjūčio mėnesį S. Šilingo ir iš Sibiro parvežti jo žmonos bei dukters palaikai buvo perkelti į Ilguvą.

Studijuodamas Maskvoje S. Šilingas draugavo su iš Varnių valsčiaus (Telšių r.) kilusiu Romanu Bytautu (kitur – Ramūnas, 1886–1915), kurio filosofinės pažiūros tautos vystymosi, asmenybės saviraiškos, kalbos ir tautiškumo santykio klausimais stipriai veikė S. Šilingo pasaulėžiūrą ir turėjo įtakos jo tolimesniai gyvenime.

Siekdami išplėtoti jaunimui skirtą švietėjišką, tautinį atgimimą skatinančią veiklą, S. Šilingo inicijuoti Maskvos universitete studijuojantys vilniečiai 1910 m. sausio mėnesį pradėjo leisti žurnalą „Aušrinė“, skirtą moksleiviams, o vėliau dar ir jo priedą „Vasaros darbai“. Čia buvo skelbiama studentų ir moksleivių atostogų metu surinkta tautosaka. S. Šilingas ir pats ją rinkdavo. Vieni „Aušrinę“ apibūdina kaip socialdemokratinį, iš dalies laisvamanišką [2], socialistiškos pakraipos [7, p. 523] leidinį, kiti laiko smulkiaburžuaziniu-liberaliniu [3]. Išskirtinis šio žurnalo bruožas buvo dėmesys lie-

tuvių kalbai, istorijai, tautosakai, visuomeninio darbo pradų ugdymui. Leidinyje buvo sudaryta galimybė bet kokių pažiūrų jaunimui skelbti savo publikacijas. Aplink „Aušrinę“ tada būrėsi Petras Klimas, R. Bytautas, Stasys Šalkauskis, Pranas Dovydaitis. Žurnalo *spiritus movens* buvo S. Šilingas [6, p. 374]. Literatūrinę veiklą šiame leidinyje pradėjo Kazys Binkis, Kazys Boruta, Julius Janonis, Balys Sruoga ir keletas kitų Lietuvos rašytojų.

1912 m. grįžęs į Vilnių, S. Šilingas laisvu nuo tiesioginio darbo laiku daug dėmesio skirdavo „Aušrinei“, taip pat aktyviai dalyvaudavo Lietuvių mokslo ir Lietuvių dailės draugijų (toliau – LMD ir LDD) veikloje. Nuo 1907 m., kai šios draugijos buvo įsteigtos, jų nariai puoselėjo viltį Vilniuje pastatyti Tautos namus, kuriuose būtų saugomi LMD ir LDD sukaupti Lietuvos istorijos ir meno rinkiniai, vyktų parodos, koncertai, kiti lietuvių tautinio judėjimo ir kultūrinio gyvenimo renginiai. Dailininkas ir kompozitorius Mikalojus Konstantinas Čiurlionis įsivaizdavo tuos namus stovinčius ant kalno, rengėsi „visus savo paveikslus tiems namams atiduoti“ [4, p. 22]. Reikalai pakrypo kitaip – menininkas anksti mirė ir jo kūriniai tapo šeimos nuosavybe. Lėšos Tautos namams pastatyti buvo kaupiamos toliau, LDD pradėjo rūpintis M. K. Čiurlionio paveikslų likimu. S. Šilingo iniciatyva prie LDD buvo įsteigta M. K. Čiurlionio kuopa, kurios tikslas buvo surinkti reikalingas lėšas, kad būtų nupirkti M. K. Čiurlionio paveiksłai. Tautos namų statybai S. Šilingas pinigus rinko ir pats. LMD ir LDD siekis turėti Tautos namus gerokai pasistūmėjo į priekį Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse – Vilniuje, ant Tauro kalno, buvo nupirtas sklypas būsimiesiems Tautos namams [4, p. 134].

S. Šilingo iniciatyva 1914 m. rugpjūčio mėnesį Vilniuje buvo įsteigtas Lietuvių politikos centras (toliau – LPC), kuriam iš pradžių pirmininkavo jis pats. LPC tikslas buvo sujungti įvairių politinių pažiūrų lietuvius, norinčius dirbti Lietuvai. Jau vyko karas, todėl LPC buvo nutarta sekti politinius įvykius, o, susidarius palankioms sąlygoms, imtis konkrečios veiklos dėl Lietuvos ateities.

Po pirmųjų Rusijos ir Vokietijos karinių veiksnių Vilnių užplūdo pabėgėliai. Jiems reikėjo padėti. LPC 1914 m. rugsėjo mėnesį įkūrė Lietuvių draugiją nukentėjusiems dėl karo šelpti (toliau – LDNK). S. Šilingas buvo LDNK centro komiteto sekretorius, organizavo LDNK darbą. Be surenkamų aukų, į draugijos sąskaitą tuo metu patekdavo ir Rusijos Vyriausybės skiriamos lėšos pabėgėliams. LDNK rūpinosi šių lėšų tinkamu panaudojimu, pabėgėlių apgyvendinimu, įdarbinimu, steigė bendrabučius, valgyklas, mokyklas vaikams.

Kad ir labai užsiėmęs visais šiais darbais, S. Šilingas rasdavo laiko ir kultūrai, rašė straipsnius periodiniams leidiniams, palaikė glaudžius ryšius su savo kartos literatais. Jis redagavo, parengė spaudai literatūros almanachą „Pirmasai baras“ (išspausdintas 1915 m. liepos mėnesį, prieš pat vokiečių okupaciją). Į šį leidinį jis įtraukė netradiciškai rašančių (modernizmo, simbolizmo, individualizmo literatūroje pradininkų), realizmo estetiką neigiančių jaunųjų literatų – Kazio Binkio, Sofijos Kymantaitės-Čiurlionienės, Balio Sruogos ir keletas kitų – kūriniai. Čia jis paskelbė ir savo straipsnį „Tautos dainų genezė“ bei platų nekrologą ką tik mirusiam savo draugui filosofui R. Bytautui.

1914 m. rugpjūčio mėnesį Nepaprastajame Rusijos valstybės tarybos ir Dūmos posėdyje buvo svarstoma lietuvių parengta vadinamoji Gintarinė deklaracija. S. Šilingas buvo vienas iš trijų jos autorių (kiti du – Jonas Basanavičius ir Donatas Malinauskas). Deklaracijoje buvo skelbiama istorinių Lietuvos žemių – „subirusių gintarinių karolių“ (Didžiosios ir Mažosios Lietuvos bei Užnemunės)

Pirmoji Operos taryba. Iš kairės: Jozas Žilevičius, Jozas Tallat-Kelpša, Stasys Šilingas, Kipras Petrauskas. 1920 m. Nuotrauka saugoma M. ir K. Petrauskų lietuvių muzikos muziejaus rinkiniuose. Fotoreprodukcija iš RKIC archyvo

susijungimo būtinybę. Prie Vilniaus artėjant kaizerinės armijos kariuomenei (Vilnius buvo užimtas 1915 m. rugsėjo 2 d.), S. Šilingas, suprasdamas, kad, jei jis liks Lietuvoje, su juo, vienu iš šios deklaracijos autorių, vokiečiai susidoros, nutarė trauktis ir kartu su dalimi LDNK centro komiteto narių pasuko į Peterburgą. Čia karo metais jis ėjo LDNK vicepirmininko pareigas – faktiškai vadovavo visai draugijos veiklai.

Ne tik karo metais Lietuvoje likę, bet ir iš jos pasitraukę lietuviai neramiais Pirmojo pasaulinio karo ir Spalio revoliucijos metais daug dirbo, kad būtų atkurtas Lietuvos valstybingumas. S. Šilingas tuo laikotarpiu dalyvavo Europos miestuose vykusiose lietuvių konferencijose. Jis parengė 1915 m. spalio mėnesyje Stokholme vykusio lietuvių pasitarimo (vadinamo I-uoju lietuvių suvažiavimu, II-asis įvyko 1917 m.) dokumentus. S. Šilingas visą laiką ieškojo santarvės tarp įvairių politinių grupuočių. Jo iniciatyva 1917 m. kovo mėnesį Peterburge buvo įsteigtas politinių partijų susivienijimas – Lietuvos laisvės labai dirbanti organizacija „Demokratinė tautos laisvės santara“, sutrumpintai – „Santara“. Buvo paskelbta, kad jos tikslas – nepriklausomos, demokratinės Lietuvos valstybės, kurioje klestėtų politinė tolerancija, sukūrimas. Organizacija leido savaitraštį „Santara“, kuriame buvo publikuojami straipsniai apie Lietuvos ateitį. S. Šilingas buvo leidinio redakcinės kolegijos narys ir rėmėjas. Savaitraštis turėjo literatūrinį priedą „Pradalgiai“. Leidinyje bendradarbiavo Petras Leonas, Jozas Urbšys, Jurgis Baltrušaitis ir daugelis kitų ano meto šviesuolių. S. Šilingas čia paskelbė savo paties į lietuvių kalbą išverstus F. Nietzsche's aforizmus. Jis daug prisidėjo, kad XX a. 2 dešimtmetyje būtų pradėta plačiai diskutuoti apie Lietuvos kultūros turtą, XIX a. išvežtą į Rusiją, gražinimą Lietuvai. Peterburge gyvenantis Paulius Galaunė, patikėjęs būsima revoliucinės Rusijos kultūros politika, 1917 m. iš jam prieinamų spausdintų šaltinių parengė iš 1832 m. uždaryto Vilniaus universiteto nusavintų ir po įvairius Rusijos miestus (Peterburgą, Charkovą, Kijevą ir kt.) išskirstytų mokslo ir kultūros vertybių sąrašus. Siekiant, kad tos vertybės būtų sugrąžintos į Lietuvą, P. Galaunei reikėjo pagalbininkų, ir jis tarp Peterburge tuo metu gyvenusių lietuvių ieškojo tokio, kuris ne tik išklaustytų informaciją, o šiuo reikalu užsidegtų, „pradėtų kuo uoliausiai ir plačiausiai veikti“ [8, p. 61].

(Nukelta į 22 p.)

(Atkelta iš 21 p.)

S. Šilingas tuo laikotarpiu Peterburge buvo vienas žymiausių lietuvių veikėjų. 1915–1917 m. jis dirbo lietuvių organizacijų atstovu Atskirojoje taryboje pabėgėlių reikalams, veikusioje prie Rusijos vidaus reikalų ministerijos. Rusijos Vyriausybė šiai Tarybai pervadavo lėšas, skirtas pabėgėliams remti. Nuo 1917 m. kovo mėnesio S. Šilingas buvo Lietuvių tautos tarybos Rusijoje (toliau LTT) pirmininkas. Ši Taryba jungė įvairių politinių partijų (krikdemų, katalikų, socialistų, socialdemokratų ir kt.) atstovus. LTT buvo sudariusi Laikinąjį Lietuvos valdymo komitetą (toliau – LLVK), 1917 m. gegužės mėnesį organizavo Rusijos lietuvių seimo rinkimus. S. Šilingas buvo šio Seimo prezidiumo narys. LLVK buvo iš Rusijos Laikinosios vyriausybės gavęs leidimą Rusijos armijoje steigti lietuviškus batalionus. S. Šilingas dalyvavo 1917 m. balandžio mėnesį įkurtos Lietuvių karininkų sąjungos suvažiavime, aktyviai prisidėjo organizuojant lietuvių karines struktūras Rusijoje. Kaip „Santaros“ priedai 1917 m. išėjo du „Laisvės karininko“ numeriai, skirti lietuviškų karinių dalinių Rusijoje organizavimo problemoms.

1918 m. sausio mėnesį P. Galaunė kreipėsi į S. Šilingą ir pateikė jam savo surinktus į Rusiją išvežtų Vilniaus universitetui priklausiusių vertybių sąrašus. S. Šilingo iniciatyva 1918 m. vasario mėnesį buvo sušauktas pasitarimas ir sudaryta Komisija, kuri pradėjo rūpintis Lietuvos kultūros turtų, išvežtų į Rusiją, sugrąžinimu. Nors S. Šilingas turėjo ir daug kitų pareigų, jis sutiko būti šios Eduardo Volterio vadovaujamos komisijos nariu. Nors komisija veikė neilgai (pavasariį S. Šilingas ir P. Galaunė su kitais išvyko į Tėvynę), darbai prasidėjo. Vertybių paieškomis tiesiogiai rūpinosi P. Galaunė. Dokumentų, kurie buvo susiję su vertybėmis, jis surinko gana nemažai, tačiau, išvykdamas iš Rusijos, P. Galaunė neturėjo galimybės išsiųsti viso šio archyvo, o vėliau tai, ką jis išvažiudamas paliko Peterburge, Mokslų Akademijos Slavistikos institute, dingo.

Grįžęs į Vilnių, kuriame tuo metu dar šeimininkavo kaizeriniai okupantai, S. Šilingas 1918 m. liepos 13 d. buvo kooptuotas į Lietuvos valstybės Tarybą (toliau – LVT). Čia jis kuravo finansų, teisės ir krašto apsaugos skyrių veiklą. Kad ir būdamas labai užsiėmęs, jis nepamiršo Rusijoje atsidūrusių Lietuvos kultūros vertybių. 1918 m. rudenį pasirūpino, kad būtų sušauktas pasitarimas, kuriame P. Galaunė išdėstė jam žinomus faktus apie Rusijoje atsidūrusias Lietuvos vertybes. Posėdyje dalyvavo Jonas Basanavičius, Antanas Žmuidzinavičius, Adomas Varnas ir Vladas Nagevičius. Pasitarime nuspręsta kaip LVT atstovus į Rusiją pasiųsti P. Galaunę ir A. Varną. Kol buvo ieškoma lietuvių revoliucionierių rekomendacijų [8, p. 65] ir kol sirgo A. Varnas, atėjo 1918 m. gruodžio mėnuo ir Vilnių užėmė bolševikai. 1919 m. vasario 10 d. P. Galaunė į Rusiją išvyko jau ne kaip LVT, o Lietuvos laikinosios revoliucinės vyriausybės švietimo liaudies komisariato pasiuntinys. Mėnesį padirbėjęs, P. Galaunė susiruošė į Vilnių, tikėdamasis į Rusiją greitai grįžti kartu su dar vienu specialistu. Tačiau Vilnių 1919 m. balandžio 19 d. užėmė Lenkija. Lietuva kovojo dėl išlikimo pasaulio žemėlapyje, pagrindinės valstybinės įstaigos kūrėsi Kaune. Anksčiau P. Galaunė išduoti siuntimai nebegaliojo. Po 1920 m. liepos 12 d., kai Maskvoje buvo pasirašyta Lietuvos ir Sovietų Rusijos taikos sutartis, P. Galaunė trečią kartą gavo oficialų paskyrimą vykti į Rusiją derėtis dėl Lietuvos kultūros turtų sugrąžinimo į Lietuvą. Derybos vyko sunkiai. Didžiausias laimėjimas buvo tai, kad oficialiai pradėta kalbėti apie esamą problemą ir kad Lietuvai buvo sugrąžinti M. K. Čiurlionio paveikslai.

Dirbdamas advokatu Kaune, S. Šilingas daug dėmesio skyrė kultūros ir meno reikalams. Visą Vilniuje pradėtą kultūros darbą reikėjo atnaujinti, suteikti jam kitas formas. S. Šilingas buvo aktyvus Lietuvos meno kūrėjų draugijos steigimo organizatorius. Dar 1919 m. rudenį grupė menininkų (A. Varnas, Antanas Sutkus, P. Galaunė, Maironis ir daugelis kitų), o su jais ir S. Šilingas susirinko aptarti, kokią menininkų organizaciją būtų tikslinga įkurti. Tokia organizacija tapo Lietuvos meno kūrėjų draugija (toliau – MKD). Jos steigiamasis susirinkimas įvyko 1920 m. sausio 29 dieną. MKD planavo „ugdyti Lietuvos meną ir meninę kultūrą, remti ir skatinti menininkų kūrybinį darbą, rinkti ir saugoti tautodailę, globoti kultūros paminklus“ [8, p. 77]. S. Šilingas buvo išrinktas į A. Varno vadovaujamą aštuonių narių MKD valdybą. MKD veikla buvo plėtojama keturiose 1920 m. vasarą suformuotose sekcijose (teatro, muzikos, literatūros ir plastinio meno). S. Šilingas buvo MKD valdybos narys, aktyviai dalyvavo literatūrų ir plastikų (dailininkų ir architektų) sekcijų darbe.

Literatūrų sekcijos 5 narių valdybai vadovavo Vincas Krėvė-Mickevičius. Advokatas S. Šilingas buvo ne tik šios sekcijos valdybos narys, bet ir žurnalo „Menas“ redakcinės kolegijos narys. Žurnalo redakcinės kolegijos nariai dar buvo ir poetas Faustas Kirša, kompozitorius, muzikologas Juozas Žilevičius. Žurnale bendradarbiavo B. Sruoga, P. Galaunė, Adomas Galdikas, Kazys Šimonis.

MKD plastikų sekcijoje veikė Meno rūmų ir Meno mokyklos steigimo komisijos. Meno rūmų komisijoje buvo dailininkai Antanas Žmuidzinavičius, Vilius Jomantas ir advokatas S. Šilingas. Kristalizuojantis MKD veiklos planams, pradėjo atgimti Tautos namų idėja, įgavusi Meno rūmų pavadinimą. Tais metais buvo įsteigtas Meno rūmų fondas, sudaryta jo veiklos programa, pradėtos kaupti ir meno bei istorijos vertybės. Už Amerikos lietuvių surinktas lėšas 1920 m. gegužės–birželio mėnesiais veikusioje Lietuvos meno apžvalginėje parodoje Meno rūmams buvo nupirkti 166 meno kūriniai. Tarp Meno rūmų fondo svarbiausių uždavinių tuo metu buvo lietuvių liaudies meno propagavimas, rinkimas ir apsauga. Kadangi kūriniams įsigyti lėšų trūko, buvo nutarta pagal galimybes kuo daugiau vertingų, tačiau artimiausiu laiku galinčių sunykti vertybių užfiksuoti piešiniuose, o vėliau leisti albumus, kuriuose būtų skelbiama išsami kūrinių metrika. 1921 m. sausio mėnesį MKD patalpose (Maironio g. 3) buvo surengta I-oji po karo lietuvių tautodailės paroda.

Meno rūmų idėja liko neįgyvendinta. Iš MKD sekcijose sukurtų padalinių vėliau išaugo keletas Švietimo ministerijai priklausiusių kultūros įstaigų – operos, dramos teatrai, muzikos ir meno mokyklos. Iš dalies Meno rūmų funkcijas perėmė M. K. Čiurlionio dailės galerija, kurios įstatymą Seimas priėmė 1921 m. gruodžio 21 dieną. Meno rūmų komisija daug prisidėjo prie M. K. Čiurlionio galerijos organizavimo.

S. Šilingas Lietuvos valstybingumo kelyje daugiausia nusipelnė kaip politinių struktūrų, valstybės institucijų, kariuomenės organizatorius, tačiau ir jo įnašas į Lietuvos kultūros organizacijų kūrimosi procesą yra neabejotinas ir vertintinas.

Nuorodos:

1. „Stasys Šilingas“, *Lietuvių enciklopedija*, t. 29, Bostonas.
2. „Aušrinė“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, t. 2, Vilnius, 2002.
3. „Stasys Šilingas“, *Tarybų Lietuvos enciklopedija*, t. 4, Vilnius, 1988.
4. Čiurlionis M. K., *Laiškai Sofijai*, Vilnius, 1973.
5. Lopata R., *Lietuvos valstybingumo raida 1914–1918*. Vilnius, 1996.
6. Trumpa V., *Apie žmones ir laiką*. Vilnius, 2001.
7. Šapoka A., *Lietuvos istorija*. Kaunas, 1936.
8. Žemaitytė Z., *Paulius Galaunė*. Vilnius, 1988.